

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KOZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz
Az ev. ref. egyházak szállítója,

Orgona - Harmoniumok.

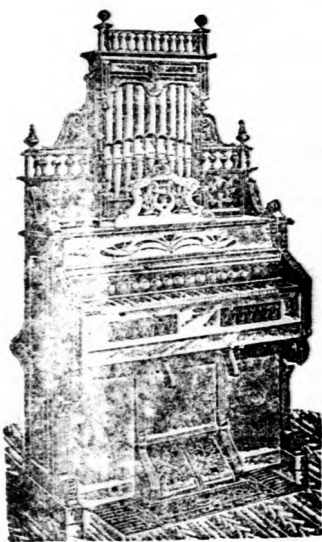
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchíd-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutas.

Revolver és Flaubert töltények. Olom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

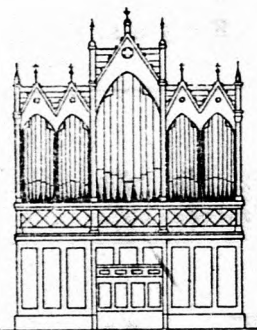
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnomású csőrendszerű (pneumatikus) és villamos tartós, nemeshangú orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedűhöz hasonló alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
írói levelek küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Idegenben.

Kenyerem javát már megettem.
De álmok égnek még szivemben,
S nem érzem itt otthon magam.
Más, szebb világba von a vágyam . .
— Azt hiszem, az én életem sorában
Ott fönt valami hiba van!

Hiba lesz az utlevelemben.
A jó Isten valahogy engem
Egy másik csillagzatra szánt.
S csak úgy vagyok itt, tévedésből.
— Ezért szól az embertestvériségről
Sok dalom siket dal gyanánt.

Ezért vagyok én itt hiában,
Kiáltó szó a pusztságban! . .
Szent himnuszodat, szeretet
Ezért van hogy hiába zengem.
— Ezért nem igen értenek meg engem
A földhöz ragadt emberek!

Ezért dobog az én szivemben,
Valami érzés melegebben
Az elhagyott szegényekért,
Kik vágyva itt az égre néznek.
— S értetek égi örök szent eszmények
Ezért rajongok én, ezért!

S ezért ne keltsen majd halálom
Más szebb világba távozásom
Kesergő jaj-szót idelent.
Köny ne hulljon szemfödelemre.
Csak ezt írjátok majd sirkövemre:
„Mienk volt, itt járt, — hazament!”

SZABOLCSKA MIHÁLY.

Szabadítás.

Az Ó-szövetség prófétája örömmel jelenti Jeruzsálem fiainak és leányainak a Szabadító eljövételét.

A Szabadítót vártak Cyrus idejében, Szabadítót vártak Nagy Sándor korában. Ez a várakozás csaknem egyidős magával az emberiséggel.

Bételt az idők teljességében, midőn az örök Szeretet az Atya egyszülött fiát a testben elbocsátotta, midőn amaz Egyetlenegy elszenvedte a keresztfán a világ bűneit. És bételik napjainkban is az egyház hivatása folytán.

Az egyháznak szabadítónak, idvezítőnek, megváltónak, örökéletre, boldogságra elvezetőnek kell lenni ma is.

E végre hirdettetik az evangéliom. De e hirdetés nem meríti ki az egyház feladatát. Az egyháznak mint a Krisztus látható testének, az ő küldetését tovább folytató, megvalósító intézménynek kell lenni. A templomi szolgálaton, az örök élet utjainak mutogatásán felül eszközölni kell a szegények, árvák, elhagyottak sorsának felvételét, a bűnösök megtérését, a szenvedők vigasztalását, a betegek gyógyítását, még a halottak feltámasztását is. Nem annak az egyháznak van rendben a szénája, a melyik számadásait bevételi többlettel zárja, magát mint állam az államban a köz rovására fentartja és érvényesíti, félelmes nagy súlylyal bíró hatalmi tényező, hanem annak, a melyik a sírókat megvigasztalja, az árvákat felruhazza, az éhezőknek enni ad, a bűnösöket megjavítja és a küzdő, sötétségben vergődő emberiségnek szabadítást, segílyt hoz.

A mi jövendők is azon fordul meg, hogy a magyarságnak segílyt adunk-e, szenvedéseitől megváltjuk-e, tudatlanságában megtaníthatjuk és bűneikből megszabadíthatjuk-e? Nem a hatalom, a hü és igaz szolgálat a fődolog s ime ez az oka, hogy én a magyar ref. egyházat a mostani klerikális feudális világban sem félttem, csak az a kérdés, hogy a nép és az evangéliom szolgálatát végezzük. E szolgálat pedig elsőben az ige hirdetésében áll. Az irástól ugyan ma már senkit el nem lehet tiltani s a templomi szolgáltnak is alkalmazkodni kell a változott viszonyokhoz. A keresztyénség nagy eszméinek hirdetésére azonban ma is szükség van. Az élet gondja annyira elfoglalja az embereket, hogy az egész emberiség életét felölelő nagy érdekeket, kapcsolatokat alig veszik észre és rendesen mint ellenfelek, versenytársak vagy teljesen közömbös idegenek állanak egymással szemben.

Az egyház, illetve az ige hirdetés feladata az egyetemes emberiség dolgaira, a közös összetartozandóság követelményeire rámutatni, a jelentkező ellentéteket kiegyenlíteni, a tökélyesbülés, a haladás utjait egyengetni és egy magasabb eszmény felé való törekvésnek a lelkeket megnyerni s az az iránti hitet minden szenvedés, fájdalom, eltérés, nehézség, fogyatkozás, bűn, vétek dacára ébren tartani. A prófétának szép és felséges hivatása ez a szolgálat, melynek terhe könnyű és igája gyönyörűsége. Könnyű, mert nem nekünk magunknak kell e tudományt megteremteni, nekünk elég, ha a Megváltó alakját, tanítását a lelkünkbe vesszük és nekünk nem pusztán elméletet vagy elvont bölcsészeti rendszert kell hirdetnünk; mi a legmagasabb példára a legfenségebb gyakorlatra hivatkozhatunk Jézusra és utána mindazokra, a kik Ő benne éltek és élnek. Gyönyörűsége e szolgálat, mert nem a részletekre, nem a földi javakra, hanem a legdrágább értékek elnyerésére és megbecsülésére irányul.

Éppen ezért nem állhat a pusztán tanításban, a tudatlanság egyoldalú leküzdésében, az ismeretek egyszerű átadásában és terjesztésében, mely első sorban az iskolák (mondjuk máholnap az állami iskolák) feladata leendő. A Megváltó élet, a legmagasabb élet s a megváltásnak ez élet megtartására és legmagasabb fokra való emelésére kell irányoztatnia. El kell háritani az akadályokat, a melyek egy tökéletesebb, boldogabb, nemesebb életfolytatás utjában állanak s a nélkül, hogy az egyetemességet szemünk előtt tévesztenénk, azok mellé kell állani, azoknak kell segílyt adni, a kik legjobban szenvednek, leginkább elvannak hagyatva s legnagyobb mértékben segílyre szorultak. Az Ur Izráel eltévedt juhához jött s a betegek nem szükkölködnek orvos nélkül. De szükkölködik és szenved és beteg a szegény magyar nép, szenved a magyar társadalom és szenvedünk benne mindannyian. Szennvednek kétségtelen az előkelők és jobbmóduak is, de a szenvedés inkább a bosszuság érzetéből a kényelem megháborításából és a hatalomnak fogyatkozásából ered. A népnek a szenvedése, elhagyatottsága, tudatlansága, nyomorusága, elvadulása azonban égre kiált és valóságos nemzeti veszedelem. Ő a törvényt a hóhér pallos és az államot a végrehajtó alakjában látja és elvakult eszével uraiban megrontóit gyanítja. Már csaknem gonosszá lett, de szenvedése, nyomorusága tette azzá.

Ime mindnyájan szenvedünk és nem tudunk megváltást és megszabadítást találni. Nem, mert nem ott és nem onnét ke-

ressük, a ki minket is megszabadíthatna. A hitet mi az elhívással, a hitcikk tudásával az egyháziasságot a formások megtartásával azonosítjuk és az egyház hivatását az alsóbb osztályok, a nép pacifikálásában, dressirozásában keressük. A hit pedig minden léleknek a szabadság gondolatával való eltelésében és az akaratnak, az elhatározásnak magas célokra való irányításában és e célok üdvösség, boldogság, tökéletesség elérése iránti bizonyosság megadásában áll. Az egyház nem az előkelők, a jobb módúak kiváltságos helyzetét megerősítő rendészeti s kényelmet biztosító Szövetkezet, nem valami lelki konzerváló készülék; hanem kivétel nélkül mindenkit üdvözítő, tökéletesítő intézmény. Nagy erő, nagy hatalom a hit, a jóban, a haladásban, a szeretet csudatevő erejében való evangéliumi evangéliumi hit.

Higyjetekek s mindenek megadatnak, higyjetekek és a hegyeket is elmozdíthatjátok. Ezt a hitet kell szuggerálni, átplántálni, élővé tenni és megvan a lehetőség arra, hogy a bűnös, *minden bűnös* megtérjen az ő útjáról és éljen. De mindez még jóformán csak a hirdetéshez és az egyes egyénekkel való foglalkozáshoz az u. n. lelki terapiához tartozik. melvet, noha nagyobb előkészütség kellene hozzá (a katolikusok a zárdaakat mint valami lelki szanatóriumokat is felhasználják), bizonyos mértékben eddig is gyakoroltunk. Abban is megegyezhetünk, hogy e gyakorlatot a lelki bajok szakszerű ismerete alapján ezután rendszeresíteni kellene.

Ott van a nagyobb eltérés, a hol a tömeg, a társadalom megváltásáról van szó.

Erre nézve a különféle imádkozó, bibliamagyarító, evangelizáló, egyletező törekvések jönnek eddig jóformán tekintetbe.

Nem kívánok ezek ellen se szólani. Mindenek szabadosság nekünk, ha azok üdvösségesek. A kegyes és szent egyesületek, a jámbor s az egyes egyén üdvességét, megnyugtatót célzó gyakorlatok mellett azonban én főleg tetteket és tényleges tevékenységet óhajtok.

Azt szeretném, ha mi a mi népünknek a lelkijavak mellett tényleges segítséget, kenyeret, gyógyulást is nyújthatnánk. (Szövetkezeti eszme propagálása, iskolai oktatás átalakítása) Ha a tehetséges gyermekeket összeszednénk és azok tanításáról akár az egyházközség költségén is gondoskodnánk. Ha itjainkról mindenütt gondot viselhetnénk. Ha a társadalmi nyomorúságok leküzdésére mi is feladatot vállalnánk, a munkás és gazda közös kérdések megoldásához hozzá járulnánk, ha az elhagyott gyermekeket

megmentenénk s belőlök a hazának hasznos tagokat nevelnénk, ha a cseléd kérdés rendezésének és megoldásának terhét magunkra vennénk, vagy legalább, míg papjainknak az orvosi pálya elvégezhetését is lehetővé tehetnők a betegápolás rendszeresítését és ellátását, minden egyházban diakonisszák beállítását tervbe vennénk. Maholnap nem lesznek iskoláink, szegényeink s betegeink azonban mindig lesznek és elhagyatottak és nyomorgók is. Hát az alkoholizmus elleni küzdelem! Mily pusztítást tesz sorainkban is ez a veszedelem! A nép pedig teljesen elvan hagyatva. Tudatlan, elégedetlen, beteg. Nemes szórakozása nincs, egyedüli élvezete a lakoma, a bor, a pálinka. Hát a terjedő erkölcsi lazaság. Erős önfegyelmzésre és lelkes példaadásra van még a prófétáknak is szükségök.

De kimeríthetetlen ez a tárgy, s ez a program. Sok e téren az aratni való s kevés az arató. A nagy kath. egyház nem az, ő hatalmat, vagyont, kitüntetések, privilegiumokat akar. Ő nem szolgálni kíván, hanem szolgákat keres. Ma mégis elbűnk került, mert a hasonlóképen szolgákat kereső és hatalmát féltő, de alapszintén megváltás után sohajtó felsőbb osztályok mindnyájunk veszedelmére benne keresik fennmaradásuk eszközét. Hitét ugyan nem vallják, de segítségét mégis elfogadják és keresik arra, hogy visszaszorítsák, mesterségesen lecsúszolják a népnek jobblét után való kívánczóságát. Így idézik fel reánk a francia forradalom borzalmainak idejét.

Tévednek, mert a hierarchia nemcsak a népen, hanem az egész világon uralkodni akar és uralmát nem osztja meg semmiféle hatalommal. Tévednek, mert a pusztá uralomnál, a vagyonnál, hatalomnál és a testi gyönyöröknél vannak, még a műveltek, az előkelők és hatalmasok számára is magasabb élvezetek.

De mi, a kik mindeneknek szolgálni kívánunk, hogy mindeneket szabadokká tehesünk, nem tévedhetünk. Csak szolgáljunk igazán s a kinek neveről neveztetünk, kövessük a Krisztusnak példáját. Kövessük ne csak mint egyén, hanem mint egyház is.

Elégedetlen, bűnös, nyomorult, szerencsétlen az egész világ. Megváltásra, megszabadításra van mindeneknek szüksége, különösen pedig a szegény magyar népnek. Nosza próbáljunk neki mi szabadítást hozni, anyagilag és testileg, erkölcsileg és szellemileg. Szeretettel eltelve és egy jobb élet hitével szívünkben. Önfeláldozással és hű példaadással, úgy a hogy mesterünk tanítja. A századok viharai-

Szabadítás.

Az Ó-szövetség prófétája örömmel jelenti Jeruzsálem fiainak és leányainak a Szabadító eljövételét.

A Szabadítót várták Cyrus idejében, Szabadítót vártak Nagy Sándor korában. Ez a várakozás csaknem egyidős magával az emberiséggel.

Bételt az idők teljességében, midőn az örök Szeretet az Atya egyszülött fiát a testben elbocsátotta, midőn amaz Egyetlenegy elszenvedte a keresztfán a világ bűneit. És bételik napjainkban is az egyház hivatása folytán.

Az egyháznak szabadítónak, idvezítőnek, megváltónak, örökéletre, boldogságra elvezetőnek kell lenni ma is.

E végre hirdettetik az evangéliom. De e hirdetés nem meríti ki az egyház feladatát. Az egyháznak mint a Krisztus látható testének, az ő küldetését tovább folytató, megvalósító intézménynek kell lenni. A templomi szolgálaton, az örök élet utjainak mutogatásán felül eszközölni kell a szegények, árvák, elhagyottak sorsának felvételét, a bűnösök megtérését, a szenvedők vigasztalását, a betegek gyógyítását, még a halottak feltámasztását is. Nem annak az egyháznak van rendben a szénája, a melyik számadásait bevételi többlettel zárja, magát mint állam az államban a köz rovására fentartja és érvényesíti, félelmes nagy súlylyal bíró hatalmi tényező, hanem annak, a melyik a sírókat megvigasztalja, az árvákat felruházza, az éhezőknek enni ad, a bűnösöket megjavítja és a küzdő, sötétségben vergődő emberiségnek szabadítást, segílyt hoz.

A mi jövendők is azon fordul meg, hogy a magyarságnak segílyt adunk-e, szenvedéseitől megváltjuk-e, tudatlanságában megtaníthatjuk és bűneikből megszabadíthatjuk-e? Nem a hatalom, a hü és igaz szolgálat a fődolog s ime ez az oka, hogy én a magyar ref. egyházat a mostani klerikalis feudalis világban sem félttem, csak az a kérdés, hogy a nép és az evangéliom szolgálatát végezzük. E szolgálat pedig elsőben az ige hirdetésében áll. Az irástól ugyan ma már senkit el nem lehet tiltani s a templomi szolgáltnak is alkalmazkodni kell a változott viszonyokhoz. A keresztyénség nagy eszméinek hirdetésére azonban ma is szükség van. Az élet gondja annyira elfoglalja az embereket, hogy az egész emberiség életét felölelő nagy érdekeket, kapcsolatokat alig veszik észre és rendesen mint ellenfelek, versenytársak vagy teljesen különböző idegenek állanak egymással szemben.

Az egyház, illetve az ige hirdetés feladata az egyetemes emberiség dolgaira, a közös összetartozandóság követelményeire rámutatni, a jelentkező ellentéteket kiegyenlíteni, a tökélyesbülés, a haladás utjait egyengetni és egy magasabb eszmény felé való törekvésnek a lelkeket megnyerni s az az iránti hitet minden szenvedés, fájdalom, eltérés, nehézség, fogyatkozás, bűn, véték dacára ébren tartani. A prófétának szép és felséges hivatása ez a szolgálat, melynek terhe könnyű és igája gyönyörűsége. Könnyű, mert nem nekünk magunknak kell e tudományt megteremtteni, nekünk elég, ha a Megváltó alakját, tanítását a lelkünkbe vesszük és nekünk nem pusztán elméletet vagy elvont bölcsészeti rendszert kell hirdetni; mi a legmagasabb példára a legfenségebb gyakorlatra hivatkozhatunk Jézusra és utána mindazokra, a kik Ő benne éltek és élnek. Gyönyörűsége e szolgálat, mert nem a részletekre, nem a földi javakra, hanem a legdrágább értékek elnyerésére és megbecsülésére irányul.

Éppen ezért nem állhat a pusztán tanításban, a tudatlanság egyoldalú leküzdésében, az ismeretek egyszerű átadásában és terjesztésében, mely első sorban az iskolák (mondjuk maholnap az állami iskolák) feladata leend. A Megváltó élet, a legmagasabb élet s a megváltásnak ez élet megtartására és legmagasabb fokra való emelésére kell irányoztatnia. El kell háritani az akadályokat, a melyek egy tökéletesebb, boldogabb, nemesebb életfolytatás utjában állanak s a nélkül, hogy az egyetemességet szemünk elöl tévesztenénk, azok mellé kell állani, azoknak kell segílyt adni, a kik legjobban szenvednek, leginkább elvannak hagyatva s legnagyobb mértékben segílyre szorultak. Az Ur Izrael eltévedt juhához jött s a betegek nem szükkölködnek orvos nélkül. De szükkölködik és szenved és beteg a szegény magyar nép, szenved a magyar társadalom és szenvedünk benne mindannyian. Szennvednek kétségtelen az előkelők és jobbmóduak is, de a szenvedés inkább a bosszuság érzetéből a kényelem megháborításából és a hatalomnak fogyatkozásából ered. A népnek a szenvedése, elhagyatottsága, tudatlansága, nyomorusága, elvadulása azonban égre kiált és valóságos nemzeti veszedelem. Ő a törvényt a hóhér pallos és az államot a végrehajtó alakjában látja és elvakult eszével uraiban megrontóit gyanítja. Már csaknem gonosszá lett, de szenvedése, nyomorusága tette azzá.

Ime mindnyájan szenvedünk és nem tudunk megváltást és megszabadítást találni. Nem, mert nem ott és nem onnét ke-

ressük, a ki minket is megszabadíthatna. A hitet mi az elhívással, a hitcikk tudásával az egyháziasságot a formák megtartásával azonosítjuk és az egyház hivatását az alsóbb osztályok, a nép pacifikálásában, dressirozásában keressük. A hit pedig minden léleknek a szabadság gondolatával való eltelésében és az akaratnak, az elhatározásnak magas célokra való irányításában és e célok üdvösség, boldogság, tökéletesség elérése iránti bizonyosság megadásában áll. Az egyház nem az előkelők, a jobb módúak kiváltságos helyzetét megerősítő rendszert s kényelmet biztosító Szövetkezet, nem valami lelki konzerváló készülék; hanem kivétel nélkül mindenkit üdvözítő, tökéletesítő intézmény. Nagy erő, nagy hatalom a hit, a jóban, a haladásban, a szeretet csudatevő erejében való evangéliumi evangéliumi hit.

Higgyetek s mindenkinek megadatnak, higgyetek és a hegyeket is elmozdíthatjátok. Ezt a hitet kell szuggereálni, átplántálni, élővé tenni és megvan a lehetőség arra, hogy a bűnös, *minden bűnös* megtérjen az ő útjáról és éljen. De mindez még jóformán csak a hirdetéshez és az egyes egyénekkel való foglalkozáshoz az u. n. lelki terapiához tartozik, mellet, noha nagyobb előkészültség kellene hozzá (a katolikusok a zárdaikat mint valami lelki szanatóriumokat is felhasználják), bizonyos mértékben eddig is gyakoroltunk. Abban is megegyezhetünk, hogy e gyakorlatot a lelki bajok szakszerű ismerete alapján ezután rendszeresíteni kellene.

Ott van a nagyobb eltérés, a hol a tömeg, a társadalom megváltásáról van szó.

Erre nézve a különféle imádkozó, bibliamagyarázó, evangelizáló, egyletező törekvések jönnek eddig jóformán tekintetbe.

Nem kívánok ezek ellen se szólani. Mindennek szabadosak nekünk, ha azok üdvösségesek. A kegyes és szent egyesületek, a jámbor s az egyes egyén üdvösségét, megnyugtatót célzó gyakorlatok mellett azonban én főleg tetteket és tényleges tevékenységet óhajtok.

Azt szeretném, ha mi a mi népünknek a lelkijavak mellett tényleges segítséget, kenyeret, gyógyulást is nyújthatnánk. (Szövetkezeti eszme propagálása, iskolai oktatás átalakítása) Ha a tehetséges gyermekeket összeszednénk és azok tanításáról akár az egyházközség költségén is gondoskodnánk. Ha itjainkról mindenütt gondot viselhetnénk. Ha a társadalmi nyomorúságok leküzdésére mi is feladatot vállalnánk, a munkás és gazda közös kérdések megoldásához hozzá járulnánk, ha az elhagyott gyermekeket

megmentenénk s belőlök a hazának hasznos tagokat nevelnénk, ha a cseléd kérdés rendezésének és megoldásának terhet magunkra vennénk, vagy legalább, míg papjainknak az orvosi pálya elvégezhetését is lehetővé tehetnők a betegápolás rendszeresítését és ellátását, minden egyházban diakonisszák beállítását tervbe vennénk. Maholnap nem lesznek iskoláink, szegényeink s betegeink azonban mindig lesznek és elhagyatottak és nyomorgók is. Hát az alkoholizmus elleni küzdelem! Mily pusztítást tesz sorainkban is ez a veszedelem! A nép pedig teljesen elvan hagyatva. Tudatlan, elégedetlen, beteg. Nemes szórakozása nincs, egyedüli élvezete a lakoma, a bor, a pálinka. Hát a terjedő erkölcsi lazaság. Erős önfegyelmzésre és lelkes példaadásra van még a prófétáknak is szükségök.

De kimeríthetetlen ez a tárgy, s ez a program. Sok e téren az aratni való s kevés az arató. A nagy kath. egyház nem az, ő hatalmat, vagyont, kitüntetések, privilegiumokat akar. Ő nem szolgálni kíván, hanem szolgákat keres. Ma mégis elénk került, mert a hasonlóképen szolgákat kereső és hatalmát féltő, de alapjában szinte megváltás után sohajló felsőbb osztályok mindnyájunk veszedelmére benne keresik fennmaradásuk eszközét. Hitét ugyan nem vallják, de segítségét mégis elfogadják és keresik arra, hogy visszaszorítsák, mesterségesen lesröföljék a népek jobblét után való kívánczóságát. Így idézik fel reánk a francia forradalom borzalmainak idejét.

Tévednek, mert a hierarchia nemcsak a népen, hanem az egész világon uralkodni akar és uralmát nem osztja meg semmiféle hatalommal. Tévednek, mert a puszta uralomnál, a vagyonnál, hatalomnál és a testi gyönyöröknél vannak, még a műveltek, az előkelők és hatalmasok számára is magasabb élvezetek.

De mi, a kik mindenkinek szolgálni kívánunk, hogy mindeneket szabadokká tehesünk, nem tévedhetünk. Csak szolgáljunk igazán s a kinek neveről neveztetünk, kövessük a Krisztusnak példáját. Kövessük ne csak mint egyén, hanem mint egyház is.

Elégedetlen, bűnös, nyomorult, szerencsétlen az egész világ. Megváltásra, megszabadításra van mindenkinek szüksége, különösen pedig a szegény magyar népnek. Nosza próbáljunk neki mi szabadítást hozni, anyagilag és testileg, erkölcsileg és szellemileg. Szeretettel eltelve és egy jobb élet hitével szívünkben. Önfeláldozással és hű példaadással, úgy a hogy mesterünk tanítja. A századok viharai-

ban a puszta létét megtartottuk és egyházunk külső alakját kifejlesztettük. Testünk hát volna, most már a belső erők kifejtésére és mozgásba hozására, az egyház krisztianizálására van szükség. Ez még egyszer a megváltás, a szabadítás és a munka.

Él az Ur, hogy megsegítsen minket.

Dr. Ferenczy Gyula.

Ritschl iskolája s annak theol. fejlődése Kaftan Dogmatikájában.

(Folytatás.)

IV.

Christologia és soteriologia.

a) Kaftan írásmagyarázása odairányul, hogy az Idvezítőt mint a megdicsőült Urat tüntesse fel, kit Isten közvetítőül küldött, isteni s emberi voltának egyesülését praexistenciáját jelentőségétől lehetőleg megfossa. Régi s újabb ide vonatkozó nézetek kifejtése után Ritschlhez csatlakozik s a christologia feladatát az egyház hitének megfelelő, nem pusztá előképül szolgáló, történeti Krisztus rajzaban látja. (392—431.)

A christologia mondja Kaftan — nem egyéb, mint a Krisztus istenségéről szóló tan, ez azonban csak a vele való életközösség útján érthető meg. Az „Isten fia” nem teljesen fejezi ki ezt az értelmet. Krisztus istensége közelebről abban áll, hogy ő Istennek tökéletes kijelentése. Ez alatt nem a kettős természetet kell érteni, mely Isten örök logosának az emberi természetel összeköttetését tanítja. Az üdv szellem-erköleszi jó nem egyéb, mint Isten örök személyi életében részvétel. Ennek az üdvnek tökéletes kijelentését testben jelenti a Krisztus istensége. A hit a megdicsőült Krisztusra irányul, az ő tanítványában is feltámadása után s a Lélek kiöntése által származott az a hit, mely tehát az isteni Lélek és élet részeseivé teszen. Krisztus a fő, személyi életének részesei a hívek, az a Krisztus pedig nem más, mint a történelmi Idvezítő, ki Isten pneumatikus létalakját vette fel, de akinek istensége történeti életét is összefogja. Értéktelen kontempláció helyett tehát az ő praktikus életképét látjuk magunk előtt. (431—43.) Ezt a történelmi Idvezítőt rajzolja meg a következő fejezet, amelynek Őt a hit mutatja. Személyi élete csak megközelítőleg érthető meg, épügy, mint minden heroikus-ban van valami titokzatos. Az ő személyi életének titka az Istenrel való egység és pedig szellemi életének első felébredésétől fogva. Ez az egység nem vonatkozik a mindenhatóságra stb. phisikai

értelemben, hanem érteniök kell alatta világ feletti szellemi uralmat. Emberi tulajdonság, épenygy, mint az, hogy ő imádkozott, de isteni erő jelenik meg benne. Istennel való egységről folyik működése, mely személyi életével a legteljesebb összefüggésben áll. Személyisége adja meg a jeletőséget tetteinek: hogy a bünösöknek Istennel való kibékülését megalapította, az Isten országát felállította, bünöket megbocsátott. Az Isten országa az Ő Lelkében s életében, dicsőségében és boldogságában való részvétel lehetőségét fejezi ki, mely itt a földön csak tökéletlen marad. Szentség attribútuma Jézusra azon értelemben illik, hogy erköleszi feladatát tökéletesen betöltötte s mindenben engedelmes volt. Tökéletes ember volta példányképül szolgál, életének záradéka a megdicsőülés, mert földi élete fejlődésnek volt alávetve. Isteni élete azonban fejlődést nem ismert (444—59.) Krisztus öröktől fogva való, azt mint természeti tény, Kaftan ismét a heroikus mintájára, azokból a hajlamokból igyekszik megmagyarázni, melyek époly egyedül állanak, mint élete. Isten örök lényének megfelelő az, hogy magát egy emberben teljesen kijelentve, ezt fejezi ki a mondat, hogy Jézus Istenségétől fogva öröktől fogva Istennel van. Továbbá az emberiség története egy ily tökéletes kijelentésre volt előkészítve. Jézus az emberiség történetének szükségképi közép- és csúcspontja, az Isten tanácsában kiválasztott ember, minden mastól elütő jelenség. A születés történetének egyéb jelentősége nincs (460—69.)

Jöllehet keveselli Kaftan az „Isten fia” kifejezést teljesen modern alapokon állónak keit tartanunk christologiáját. Krisztus Atyához való különleges viszonyának megmagyarázására szolgálna a kettős természet és a különböző státusokról szóló tan, melyeket Kaftan elvet. Praexistenciájánál nem idealiter akar magyarázni s még sem több az, amit mond, az ideális praexistenciával. Hogy Isten kiakarja magát egy emberben jelenteni, vagy, hogy az emberiség élete erre irányul, a Fiu örök létezését a maga fogalmi elkülönítésében nem bizonyítja. Pedig ilyen metaphisikai megkülömböztetés nélkül minden igyekezet hiábavaló, a Fiu a legtökéletesebb ember marad, ki csak hitünk szerint közép- és csúcspontja a történelemnek. Igaz, hogy az Idvezítő isteni életében fejlődést nem vesz fel, mert Őt az Atya tökéletes kijelentésének tartja, de hát min alapszik ez a hit? Kaftan ismeretelmélete praktikus, vagyis pusztán a Krisztusban történt kijelentésből indul ki. Benne ismerjük meg az Atyát. Ámde az Atyának attribútumai a mindenhatóság szentség stb. a magok teljességében nem vonatkoznak a Fiura, a ki nem más, mint a történelmi idvezítő. Mi szolgál hát annak a hitnek objectiv básiául, hogy más ilyen történelmi személyben is Isten teljes kijelentését lássa? Annyival inkább feltehető e kérdés, mert személyi életének titkát a heroikus mintája szerint akarja magyarázni. Ez a titok az istennel való egység tudatá-

ban áll. Személyi élet nem egyéb, mint az erkölcsi akarat Kaftán szerint. Krisztus Istennel való egysége erkölcsi akaratának megegyezésében, tökéletes engedelmességében áll. Ismét emberi vonás, mely ékességét nem magyarázza meg. A mit Kaftán a hivatásról mond hogy Isten országának megalapítására küldetett stb. azok az Idvezítő Isten különös eszközének tüntetik fel pusztán, hogy bűnöket bocsátott, a nyert kijelentésből folyik, mert „ez uton sokat Isten szeretetének megismerésére vezet.” Amit végre megdicsőüléséről mond, mi elhisszük Titusnak, hogy nem a megdicsőült symbolikus értelemben vett tovább működéséről van itt szó hívei között (Zsol. LX. 1907. 669.) de az isteni létbe való emez átmenetel a trinitas öröktől fogva meglevő személyét nem magyarázza meg, az bizonyos. A Lélek kiöntetése mindenkit az isteni élet részesevé teszi. Az tehát, hogy a Krisztus isteni életének fejlődése nem volt, általános igazságot fejez ki, mert hiszen amennyiben isteni életéről lehet szó, az a fejlődést természetszerűen kizárja. Ez az isteni élet legmagasabb fokon volt meg az Idvezítőben, megdicsőülésre pedig mindenkinek szüksége van, az Atyához való felemeltetést értve a szó alatt. Egyszóval bármint igyekezzek is, a modern alapokonálló theologia az Istenember személyi életének tiltkát megfejtani, nem képes, a tökéletességet fokozhatja a legfőbb mértékig, de mindig csak embert rajzol.

b) A ekklesiologia második része Jezus Krisztus munkáiról szól. A szentírás alapján magyarázza a váltás és kiengesztelődés szó történeti fejlődését, a pári fogalmi kibővítéssel, amint azt saját theológiájánál látni fogjuk: a partikuláris kiválasztás tanát a szentírás nem ismeri, kivéve Rom. 9—11, melynek episodikus jelentősége van (469—95.) A következő négy §. pedig az idevonatkozó egyházi tant tárgyalja, különösen a reformátorokra vonatkozólag elég tendenciosusan (496—526.)

Váltás és ujjászületés egyet jelent. Aktive azt az isteni tényt értjük alatta, mellyel Krisztust feltámasztotta a halálból. Az ujjszövevényi írók képzetében ez Krisztus közeli visszatéréseivel áll összefüggésben, mely az egyesre nézve gonosz világból s a bűn hatalmából való szabadulást jelenti. Ennek megfelelőleg Krisztus feltámasztásának, isteni ténye magában foglalja tehát az egyesnek ujjszületését is, Isten ígéje közvetítésével. Passive a váltás vagy ujjszületés belső élmény, mely kapcsolatban áll a hit létrejövetelével. A hívő Krisztus feltámasztásának, az örök életnek, egy más országnak részesevé lesz. Ez azonban ethikailag pszichologiailag van közvetítve, ezek az új erők erőt vesznek a régi hajlamokon, éppen azért nem zárható ki e közvetítésből Krisztus élete s különösen keresztye, mint az isteni élet legteljesebb kijelentése sem. Az ujjszületes állandó feladata marad az embernek. Istenre nézve egységes tényről van szó, melynek hatása ott van, valahol a Krisztusról szóló ige hitet költ (527—37.) A megigazu-

lás egy a kiengesztelődéssel s aktive a bűnös igazsá nyilvánításában áll. Mint isteni ítéletnek, alapja az Atya bűnbocsátó szeretete, melynek teljes kijelentése a Krisztus halála. Krisztus hivatása volt, ugyanis Isten szeretetének kinyilatkoztatása s ehez hű maradt a halálban is, de másfelől ugyanez a halál a bűn feletti ítéletet is mutatja, minthogy Istennek szentjét a bűnösökkel összeütközésben állítja elének s eként szégyenérzetet kelt. Passive a megigazulás belső élmény, s az isteni bűnbocsátás elfogadásában áll. A bűnösség büntetéssel van összekötve, erről tesz bizonyosságot a büntudat, mely törvényt feltételez. A bűn teszi törvénytörvévé az ember viszonyát. Az Idvezítő Isten könyörületét jelenté ki, mikor jöhet bűn nélkül volt, a bűn következményeit magára vette s ekként az embereket a törvény átkától s az örök haláltól megszabadította. Isten gyermekeivé tette. Jezus halálában tehát a mi viszonyunknak megváltoztatásáról van szó, amde a helyettesítő halál nem vonatkozik Istennek viszonyára, mintha Ő az ártatlant akarta volna a bűnösök helyett büntetni. A Pál felfogása nem az, hogy Jezus Istent a bűnösökkel kiengesztelte, hanem subjective a bűnösök kiengesztelődöttékké lettek. Jezus Krisztus a közlője a kiengesztelődésnek és váltásnak s ennyiben Ő Istennek helyettese. Az Ő Istennel való egységéből folyó életében ismerjük meg ezeket a jókat, emberi volta a szükségképi közvetítő eszköz. Megigazulás és ujjszületés, subjective véve, szorosan összetartoznak, csak hogy amaz megelőzi emezt. A megigazulás kelti tei a hitet, melyre később (538—58). Szólani kell még az üdvbizonyosságról. Isten az üdvnek örökkévaló alapindoka ezt fejezi ki az elválasztás tana. Amde az üdvnek megismerése Krisztusban történik, az elválasztás felőli hitbizonyosság megszerzése aztán a hívő feladatává lesz. Az elválasztás a hívők gyülekezetére épűgy, mint az egyes keresztyénre vonatkozik, benne az emberben az lesz tudatossá, hogy Ő Istennek öröktől fogva való gondolata, Istenben alapuló örök természeti tény. Reprobációról nem, csak örök halálról lehet szó (551—67.)

Kaftán szerint fenti fejtegetések Krisztus istenségével állanak kapcsolatban, itt látszik meg tehát legvilágosabban idevonatkozó koncepciója. Az ujjszületés nem egyéb, mint a bűnös világból való megváltás. Ezt isteni ténynek nevezi, mely az első keresztyéneknél ugyan a feltámasztással, számunkra azonban Krisztus egész életével is összefüggésben áll. És az ujjszületés által ugyanazon isteni élet osztályosaivá leszünk, mint egy helyt mondja: az ember Jezus az isteni életbe átícsőült: tehát az első, aki az utat törte. (548 l.) Ennél a dolognál Krisztus különösebb, objectiv váltástényéről igazán nem lehet szó, természetesen elismerve a feltámasztás tényleges valóságát. Az új élet közvetítése Kaftán confessionalis lutheranus álláspontja szerint az ige által történik. A kiengesztelődés üdvtörténeti jelentősége

a bünről szóló tannal már tönkre volt téve, mikor a bünösséget az öntudatos büneselekményhez kötötte. Nem is lehet egyébről szó, mint Krisztus ama hivatásáról, hogy Isten bünbocsató kegyelmét nyilvánvalóvá tegye. Erre szolgálna különösen az Ő halála, benne egyfelől Isten tökéletes szeretete jelentetett ki. Amde az isteni szeretetnek az a foka, mely a halálban sem szünik meg, megis pusztá jellemvonás, de nem a válság alapja s magyarázata. Masfelől Isten életét a bün felett latjuk a Krisztus halálában. Kaftán gondolata szerint ez a szent és a bünösök közötti összeütközésből származik tehát történeti megfejtést ad, ahelyett, hogy a válság alapindokat adna, amelyre való emlékezés a büntudat felköltesere nem elég erős. Ez alapon megsemmisül persze a reformatori tan, a megújulás a bünbocsató kegyelem megismerésében áll s mivel a törvény ott van ahol a büntudat is működik, tehát a törvény megismerése a törvény atkától szabadulást is jelenti. Amde a törvény által közvetített bünbánatról, Istennek büntefelti amaz itéletéről, mely elégtelt követelt, egy szovat Jezus specimás idvezítői munkajáról, amelyen a reformatorok szerint is alapul az új szövetség (v. ö. A megigazulás tanának fejlődése Melancthon Locijában c. művem.) Kaftánnal nincs szó, az üdvörtöneti fejlődés egyszerű természeti fejlődés lesz. Legjobban bizonyítja ezt az elválasztás tana. Az elválasztás felőli bizonyosság nem a Krisztus valóságán alapozott, mint objektív tény, hanem az ujjaszületés egy magasabb fokát képezi. Benne epenegy, mint az Idvezítőről ez a kifejezés használtatott (460.) tudatossá lesz az ember a felől, hogy Ő Istenben alapuló örök természeti fény. Krisztus testben megjelenését nem is az üdvtörténet tette szükségessé. A bün létrejövetele folytan ujjaszületésre lett szükség, a nélkül pedig Krisztus megjelenése már a teremtésben kitűzött fejlődés felülről származó tökéletességre jutását jelentette volna (557.) Ime Krisztus istensége az ember tökéletesse fejlődését jelenti Kaftánnal, a válság ténye maga nem egyéb, mint tökéletesebb istenismeret, a bünnek, Krisztus halálának válságjelentőse megszünik.

Az üdvösséghez mindenesetre szükséges volt az ember Jezus tökéletes engedelmissége, mint a következő §. kifejti, de nem, mivel ez szerezte volna meg, hanem, mivel az üdv, mint Isten adománya, így jelentetett ki s így bennünket az idvezítőhöz a személyi hálának kell füzni. Az isteni harag itéletéről azonban szó nem lehet. Krisztus hármastiszjénél földi életének tökéletes engedelmissége jött pusztán figyelembe (558—70.) Majd az elégtétei tanát cáfolja hosszasan Kaftán. Krisztus halálának áldozati jelentősége nem egyéb, minthogy Isten benne állította fel az ujjszövetséget, mint szeretetenek kinyilatkoztatására és hogy az Ő önkéntes engedelmissége volt eszköze a válságnak (570—84.) Tisztán rationalis érvek azok, melyek Krisztus halálának

szükségességét bizonyítják s melyeket Kaftán nem is akar az írásból bizonyítani. Egyfelől a korviszonyok, másfelől a kijelentés történetének előzményei tették azt szükségessé. Az ő szövetség legmélyebb igazságait képviseli az Idvezítő, mielatt a farizeusok az igazságok körül képződött helyhez ragaszkodnak, innen az összeütközés. De szükséges volt a halál Isten céljainak megvalósítása végett is s e tekintetben együtt kell fogni azt a feltámadással. A ker. gyülekezet az erről való predikáláson épült fel s a Krisztus keresztyéről való predikálás vezet más és sok kegyes lelkeket üdvösségre. Szükséges volt végre Istenre nevezve is a Krisztus halála — felteve, hogy az embereket a bünök dacára idvezíteni akarta (584—97.) Ime a történetphilosophiai keretet Jezus halálának szükségessége sehol nem lepi at.

c) A következő szakasz az egyházzól és sakramentomokról tárgyal (598—645.) Az egyház tagjának lenni annyit jelent, mint a megdicsőült Idvezítővel hit által egy szellemi s életközösségbe összeköttetni. Ahol a Lélek van, ott van az egyház s ahol az egyház van, ott van a Lélek. A megdicsőült Idvezítő aztán Kaftán szerint nem más, mint a történeti bünök teremtésének kepe mutatja megdicsőült életének szellemi tartalmát. Az egymás után következő nemzedékeknek a kegyelmi eszközök pótolják, hogy kortársak nem lehetnek. Ezekhez van köttetve a Szent Lélek munkája, specialiter az egyház, mely nem más, mint a benne megjelenő történeti kijelentés összefoglalata. A sakramentomoknál is a hozzájuk füződő ígeret a fő. Az ige alatt nem természetfeletti tanok összefoglalata, hanem a történeti, isteni kijelentésről szóló bizonyágtétel kell érteni. Ha hat Kaftán a keresztyégről azt mondja, hogy az a Krisztusban ajándékozott üdvöt biztosítja az egyes számára, mintegy keresztyéget kepez, a fentiek alapján a történeti Idvezítő szellemi hagyományainak, eszméinek birtokát jelenti s ugyanigy az urvaesora, mint a bünök bocsánatának s a Krisztussal s ez uton Istennel közvetített egységnek sakramentoma Krisztus kijelentésének tartalmára vonatkozik. Egyébiránt Kaftán az urvaesoránál a symbolikus magyarázatot fogadja el. Röviden összefogva: az egyház a Jezus Krisztus történelmi kijelentéséből nőtt ki s ez a kijelentés tovább működik a kegyelmi eszközökben. Vagyis a keresztyénség egy nagy szellemi hagyomány.

Külön szakasz tárgyal a hitről. (646—56.) Az ordo salutis mellőzendő, a hit magában foglalja a bünbánatot is, mint a fentebb magyarázott itéletet. A hit a folyton működő, egy üdvkijelentés, Krisztus üdv munkája a történelemben; másfelől a hitszellem erkölcsi fejlődés folytán áll elő, az ember a történelem produktuma t. i. a történelemben működő isteniszellelem teremtménye.

Az utolsó szakasz a ker. reménységről szóló eschatologikus fejtegetéseket tartalmazza (657—68.) az Isten országának teljes megvalósulását jelenti az a

remény, mely országot az Idvezítő kijelentett, ugyanő lesz annak befejezője is s más kijelentést nem várunk. Ezzel igyekszik Kaftán a keresztyénség abszolút voltát a hit előtt legalább biztosítani.

Záradékol pusztán annyit jegyzünk meg a német protestánsok eme legújabb dogmatikai munkájukra, hogy bár a keresztyénség pozitívumaihoz való közeledést látjuk benne, mégis nem sikerült Ritschl elveit azokkal kibékítenie. Azokat a pozitív ker. igazságokat pedig az emberi ész semminemű alkotása sem pótolja.

Dr. Lencz Géza.

KÖZÉLETÜNK.

Eröss Lajos és gr. Degenfeld József diadalutja.

A mint előre is lehetett látni, nagy tüntető diszmenetét váltott ki a délidéni püspöki körök, melynek jelentősége napról napra jobban kidomborodik. Ez a körülmény még jobban megerősít minket azon meggyőződésünkben, hogy előbb-utóbb ennek a vidéknek önálló püspökséggé kell alakulnia. Oly fontos nemzeti és emberi érdekek állanak itt közele, olyan mozgásban, most előhárításban lévő ill. a részeken a magyarság, oly egyetemes erővel, minden felekezeti különbség nélkül nyilvánul meg részokról a hála és szeretet érzelme azok iránt, a kik mint most a mi szeretett püspökünk és elnöktársa a nemzeti ügynek gondját magukra veszik.

Ma már mindenkinek fontosra kell venni ez összeköttetés és gondozás minél hamarabbi állandósítását. A banság és a nagyszalontai egyházmegye területe teljesen elég egy új kerület számára és népessége is megfelelő. Különleges viszonyai pedig valósággal parancsolják e rendezkedést, mely a többi részek érdeke is. Most egy lelki testi erejének teljességében lévő püspökünk és nagyteheiségű, buzgó főgondnokunk van: de nekik nemcsak a délidékiekkel kell törődniök, hanem a többi részekkel is. Az ünnepeltetés és a diadalut ne terelje el hát a közfigyelmet erről a fontos kérdéstről, melynek bölcs megoldását az időtől és az érdekeltek után a kerület szeretett vezéréitől Eröss Lajos püspöktől és gr. Degenfeld József főgondnoktól várjuk. De térjünk átál a dolog, a fényes püspöki körutnak a részleteire, a melyet lehetőleg helyi tudósítások és a délidéki sajtó híradásai alapján állítottunk össze.

*

Püspöki és főgondnoki egyházlátogatás Nagyikindán.

Irtá: *Fekete Gyula*, ref. lelkész.

Hogy a tiszántali nagy egyházkerület vezetésében, kormányzásában valóban új korszak vette kezdetét, azt sok jeltől észre lehet venni, de nyilván is lehet apasztalni azon törénelmi jelentőségű eseményekből,

a melyeknek ápril. 26 óta az egyházkerületnek legdélibb része, az úgynevezett: Bánát a színhelye.

Az új püspök: főtiszteletű Eröss Lajos ur olyan munkára indult el az említett napon, ami ebben a kerületben még eddig soha sem volt rendszeresen végezve. Az előbbi agg püspökök, korukkal járó gyengeségeiknél fogva csupán csak szórványosan látogathattak meg itt-ott egy két gyülekezetet, most azonban egész nagy vidéknek rendszeres meglátogatását határozta el a mi püspökünk; és pedig hogy látogatásának fontosságát még inkább fokozza, vele jön utjában kiváló nagyérdemű Elnöktársa is: Gróf Degenfeld József főgondnok ur is.

Az egyházlátogatásnak ily magas állású és nagy tekintélyű személyiségek által történő munkája bárhol is szerfelett fontos esemény nem csak magára a meglátogatott egyházra, hanem azon kívül álló más társadalmi tényezőkre is; de szóval nem monható ki sem, hogy milyen nagy jelentősége van az ilyen látogatásnak a nagy nemzetiségi vidékeken, a sokfajta felekezet, és nemzetiségek között elszórtan élő apró egyházakra azok tagjaira, és a magyar nemzeti társadalomra, ennek szellemi irányítására.

A mi egyházkerületi vezéreink meztani fáradságos utját nyerték meg a ref. egyházra vezető, de egyszerűs mind a magyar nemzeti szellem emelkedésének is hathatós előmozdítója.

Valóban nagy és magasztos munkát kezdettek meg a mi vezéreink, mikor a missiói egyházak meglátogatására indultak el. Igazi megváltói munka ez; a Krisztus hit elterjesztésének, az erőtlenek és gyengék felkeresése, azok bátorítása, erősítése. Meltán fogadja őket nagy utjuk fáradsággal terhek pihenő állomásain mindenütt e kiáltással az ünneplő sokaság: Áldottak legyenek, a kik ide jöttek hozzánk az Urnak nevében!

Püspök és főgondnok urak ápril 26-án indultak el Debreczenből. Elsőnap utjuk végeélja *Nagykikinda* volt. De ma ide érkeztek, végig kellett futni a nagy alföldet. Már utközben sok helyen meleg szeretettel fogadták, s tisztelettel köszöntötték őket. Mikor a békésbányai egyházmegye területén Békéscsabára érkeztek, ott üdvözölte az érkezőket Dombi Lajos esperes, és Fekete Márton egyházmegyei gondnok. Onnan Futó Zoltán egyházmegyei főjegyző kíséretében Orosháza felé indultak tovább. Az ottani ref. egyház fogadta a befutó vonatot, s meleg ováció mellett díszes virágscsokrot nyújtottak át Püspök Urnak. Hódmezővásárhelyen nagy sokaság élén Pap Imre lelkész köszöntötte az utazókat. Szegeden szintén várt az egyháztanács a magas vendégekre, kik a vonat továbbindulásáig rendelkezésre álló két órai időt arra használták fel, hogy bementek Szegedre, és ott az egyházat megtekintették. Szegedről már csak egy órai ut van Nagyikindáig. Ide 7 óra után érkeztek meg a várva-várt vendégek. Nagyikinda város már napokkal előbb készítette magát. A városba vezető hosszú utvonalat tisztogattatta, seprlette, locsol-tatta, egész a református templomig. A városházára már délután kitétték a nemzeti lobogót. Az állomáshoz pedig nagyszámu díszes fogatok egész sora vonult ki, a város, a hatóságok, a különböző egyházak, testületek, s magánosok sokaságával. A megérkező vendégeket a város nevében a polgármester fogadta meleg szóval, mire a püspök válaszolt, megköszönte a szíves fogadtatást. A fogatokban elhelyezkedve megindult a hosszú

kocsi sor a város közepe felé. Az ut két oldalán férfiak, nők, s gyermekek nagy sokasága tisztelettel köszöntötte a ritka vendégeket. A róm. kath. és g. kel. szerb templom tornyainak harangjai zugása mellett érkezett a menet a ref. templomhoz. Itt a villanyfényvel kivilágított templomban Fekete lelkész, a boldog öröm és lelkesedés szavával üdvözölte a kerület vezéreit; a mire a Püspök ur hosszabb válasszal felelt, jelezvén, hogy ők itt az ország délvidekén azért jelentek meg, hogy magasabbra szítsák az evangéliom, és a magyar hazafiság szent lángját. Ezután az egyház gondnoka fogadta a kedves vendégeket a saját házában. Itt vacsorálva pihentek ki az ut fáradalmait. Nagy és szép nap viradt másnap 27-en Nagykikindára. Oly szép, hogy annak lelket átható fénye örökké emlékezetében marad mindazoknak, kik ennek eseményeiben résztvettek. Mindjárt reggel a ref. iskola megtekintésével vette kezdetét az ünnep napja. Itt kedves gyermekek nyilvánították ki versben, prózában és éneklésben az ő örömeiket, hogy a Püspök és Főgondnok Urak őket meglátogatták. Azután a templomba mentünk be, a mely egészen megtelt előkelő közönséggel s a testületek küldötteivel. Éneklés után Fekete lelkész imádkozott: dicsőítve Istent mindazokért, amiket tett az ő kicsiny egyházával; az ő szétszórva élő ref. népével. A dalárda szép éneke után Püspök Ur állott fel, és szólott a közönséghez meleg szívvel, hittől, nagy bölcsességgel. Szavai bátorítottak, tanítottak, felvidáltak. Különösen kiemelte a missioegyzsák nagyjentőségét, reier tette nevszerim is azokat, a kik a kikindai egyház megszervezésében munkálkodtak; az elismerés koszoruit fonta azok homlokára is, a kik már meghaltak közülök, azokéra, a kik még élnek. Forró imádsággal rekesztette be Püspök ur a felejthetetlen istentiszteletet.

Ezután a nagyszámu tisztelgők jöttek sorban, egymásután. Egyházi és világi rendből valók. Férfiak és asszonyok sokasága. Püspök ur valamennyinek felelt megkapó, kedves szavakkal.

A tisztelgők fogadása után diszgyülés volt a presbytérium, a helybeli, és fiók egyházakból jelenlevő egyháztagok részvételével. Bölcs vezéreink kegyesen meghallgatták előterjesztéseinket, s kérdéseinkre szives választ adtak; s különös jó indulatokról az egyháztagjait biztositották.

Majd a helybeli társadalom vezető egyéneinél tetek látogatást vendégeink, mindenütt nagy tisztelettel fogadtattak.

Következett a közebed. A társadalom minden osztálya képviselve volt. A kath. papok, g. kel. szerb lelkészek közül többen is. A zsidó rabbi. A szerb gazdák közül is voltak. Mint természetes sok felől, és sok részről ékes, szép beszédekben nyilatkozott meg a magas vendégek iránti nagy tisztelet, és a társadalom különböző tagjait egybeforrasztó szeretet, és békeség szelleme. Sokan szólottak, s mindenki lelkesen. Ugyhogy csakugyan lelkes hangulat ragadta meg a sokaságot. Egy szerb lelkész beszéde után a közönség a hymnust énekelte el. Püspök ur hatalmasan, nagy tetszés között szólt. A város egész közönsége édes, lelkes ünnepet ült. A szívek közelebb jutottak egymáshoz, s mindenki tapsolt a Püspök ur azon kijelentésének hogy a békeseg rontó törekvések sarkányfogait ki kell irtani a közéletből.

Kedves vendégeink a lelkészi hivatalban beirván nevüket az anyakönyvbe, és a lelkészi naplóba, — nagy

sokaság által harangzugások között a vasúthoz kísértettek, s egy drága szép nap boldog emlékeit itt hagyva mindeneknél, — áldáskivánatok hangjai mellett tőlünk eltávoztak Nagybecskerekre, hogy ott is hasonló áldásokat áraszsanak és hagyjanak hátra, mint itt is cselekedtek. Áldással jöttek, áldásokat adtak, áldással távoztak minden helyről.

En is a magam részéről a hála, és áldás virágait küldöm a távozott nagy férfiaknak, egyházkerületünk bölcs vezéreinek. Az Ur legyen ő velök, s tegye nemes munkájukat áldássá mindenütt, egyházunk és hazánk üdvére!

Eröss Lajos református püspök Nagybecskereken.

A „Torontál“ c. napilap tudósítása.

Nevezetes és ritka ünnepe van ma a nagybecskereki református egyháznak. Eljött ugyanis itteni hivei körébe a tiszántuli református egyházkerület új püspöke, Eröss Lajos, akit tudvalevőleg nemrégiben választottak meg. Az új püspök most sorra látogatja nagyterjedelmű egyházkerületét, amelybe a torontáli református egyházak s így a nagybecskereki egyház is bele tartozik.

A nagybecskereki református egyháznak és hiveinek örömnépe ez annál is inkább, mert a török hódoltság óta egyházuk vezetői közül, püspök nem járt többé. A nagybecskereki egyház vezetői fogadják kiváló egyházfejűket, aki Degenfeld József gróf főgondnok kisereében jött Nagybecskerekre. De szeretettel és örömmel fogadja őt egész Nagybecskerek városa s a lakosság valláskülömbőség nélkül mindent elkövetett, hogy a püspök a legszebb emléket őrizze meg nagybecskereki látogatásáról.

A püspök megérkezéséről s általában a református egyház ünnepéről tudósítunk a következőkben számol be:

A fogadtatás.

Eröss Lajos tiszántuli református püspök és Degenfeld József gróf egyházkerületi főgondnok tegnap este 10 órakor a Nagykikinda felől jövő vonattal érkeztek meg kíséretükkel Nagybecskerekre s itt a régi pályaudvaron már jóval a vonat beérkezése előtt nagyszámu közönség gyűlt össze, hogy méltóképpen fogadják a püspököt.

Kilenc óra 50 perckor berobogott a vonat s a kiszálló püspököt, valamint Degenfeld gróft a közönség lelkes éljenzése fogadta. A perronon elsősorban Kaszás Kálmán, a nagybecskereki egyházközség gondnoka üdvözölte a püspököt s meleg hangú beszédben tolmácsolta a hívek szeretetét és örömet.

Az üdvözlő beszédre Eröss Lajos püspök válaszolt s meghatva mondott köszönetet a szeretetteljes fogadtatásért.

Ezután a távollevő polgármester helyett Strosz Béla városi főjegyző, mint polgármesteri helyettes a város nevében üdvözölte a püspököt, aki a városnak is megköszönte a szép fogadtatást.

Az üdvözlések után úgy a püspök, mint kísérete a diszruhába öltözött városi rendőrök sorfala között a kijárat felé indult, ahol hosszú kocsisor várakozott már.

A püspök Strosz Béla polgármesteri helyettesel a város diszfogatára szállott. az utána következő kocsi-

ban pedig Degenfeld gróf Szalay József foglaltak helyet s a menet hoszu kocsisortól kíserve megindult a város felé.

A kocsisor a világitott és fellobogózt Aradáci-utcán végig egész a református paplakig kísérte az egyházfőt, aki Szalay József lelkésznel szállott meg.

A mai ünnepek.

A mai nap ünnepeit az egyházközség presbiteriumi ülése, az istentisztelet, a küldöttségek tisztelgése, az ünnepi lakoma alkotta s mindennek befejezésül következék délután a keresztyén nőegylet 5 órai teája. A mai napról tudósítónk jelentése így szól:

A presbiterium ülése.

Eröss Lajos püspök látogatása alkalmából ma reggel 9 órakor a nagybeeskereki református egyház presbiteri ülést tartott. A gyűlésen, melyen Eröss Lajos püspök és Degenfeld József gróf elnökölték, belső egyházi ügyeket tárgyaltak. A gyűlésen a vendégeken kívül részt vett a presbiterium valamennyi tagja.

Az istentisztelet.

A presbiterium ülése után délelőtt 10 órakor istentisztelet volt a református templomban, amely erre az alkalomra zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel. A templom kapujától a főhajón végig fehér ruhás lányok virágokat hintettek a templomba lépő püspök és főgondnok elé, akiken kívül az összes polgári és katonai hatóságok, testületek és intézetek képviselői jelen voltak az istentiszteleten. Ott láttuk a vármegye, a város, a pénzügyigazgatóság, adóhivatal a honvédség a csendőrség, és a közös hadsereg tisztikarának a küldöttségeit, a összes hitfelekezetek lelkészeit a tanfelügyelőséget, valamennyi tanintézet képviselőjét, a postahivatal, vasuti tisztviselők küldöttségét, valamint a jótékony nőegyletek küldöteit stb.

Az istentisztelet imával kezdődött, melyet Szalay József lelkész mondott a vendégekért, majd Eröss Lajos püspök magas szárnyalású beszédet, s a nagyszámu közönség áhitattal hallgatta a főpásztor beszédét.

Küldöttségek fogadása.

Délelőtt háromnegyed 11 órakor a püspök a református paplakban fogadta az eléje járuló küldöttségek tisztelgését. A küldöttségek a következő sorrendben vonultak fel.

Szalay József lelkész a nagybeeskereki református egyház, Barát Imre a magyarittelei ref. egyház, Magyary Pál pápai kamarás a nagybeeskereki róm. kath. lelkészi kar, Franz J. L. a róm. kath. hitközség, Sztráity György esperes-plébános a gör. kel. lelkészek, dr. Pánics Mladen a gör. kel. hitközség Bielek Antal az ág. ev. egyház, Kiss Kálmán a tótaradáci ág. ev. egyház, dr. Klein Mór az izr. hitközség, dr. Vinczehidy Ernő m. főjegyző a vármegye és a távollevő főispán képviselőiben, Strosz Béla polgármester-helyettes a város, Szilágyi Gyula kir. tanácsos a pénzügyigazgatóság, László Lajos postafőnök a postahivatal, Grézló János kir. tanfelügyelő a tanfelügyelőség és az elemi iskolák, Balácsi József a főgimnázium, Knyaskó Lajos igazgató a

felsőkereskedelmi és polgári iskola, Krumenacker István forgalmi főnök a vasuti tisztviselők, Kovách Lajos a dohánybeaváltó hivatal, Marton Andor a gazdasági egyesület, Franz J. L. a kaszinó, Filkovich Boldizsár a filharmóniai egyesület, Szalay József a nőegylet és a többi nőegyletek nevében üdvözölte a püspököt és Degenfeld grófot. Kaszás Clarisse pedig gyönyörű virágos kosarat nyújtott át az egyházfőnek, aki örömmel viszonozta az üdvözléseket s a küldöttségeknek külön-külön is megköszönte az üdvözlést.

A diszlakoma.

Délben 2 órakor a kaszinóban a püspök tiszteletére diszlakoma volt, amelyen mintegy százharmincan vettek részt, köztük az összes hatóságok, hitfelekezetek testületek stb. képviselői.

Az első felköszöntőt Eröss Lajos püspök mondta a királynak. Beszédében érintette a politikai helyzetet is akként, hogy a mai válságban csak egyetlen fix pont van s az a király. Hagyományos szokás szerint is ő reá üriti a poharat. (Éljenzés.)

Utána Rigó István a két kiváló vendégre, Eröss püspökre és Degenfeld grófra emelte poharat.

Kaszás Kálmán Degenfeld gróf főgondnokot élteti, majd Magyary Pál pápai kamarás-plébános szólal fel s nagyszámu beszédében, remek hasonlítottai református egyházra emeli poharat.

Végül még Szalay József ref. lelkész mondott felköszöntőt, éltette Eröss püspököt és Degenfeld grófot s Isten áldását kérve rájuk.

Ezután a vendégek a legjobb hangulatban még a késő délutáni órákig maradtak együtt.

A keresztyén nőegylet öt órai teája.

A diszlakoma után a vendégek a polgári iskola dísztermébe vonultak, ahol a keresztyén nőegylet öt órai teát rendezett. A teáról, melyen nagyszámu közönség vett részt, lapunk holnapi számában hozunk tudósítást.

*

Eröss Lajos ref. püspök és Degenfeld József gróf a ma esti vonattal utaznak el Nagybeeskerekről s folytatják körutjukat.

I R O D A L O M.

A Dupántuli Református Egyházkerület Története. Irta: Thury Etele theol. akad. tanár. (Folytatás.)

Szerző érdeme, hogy a nagytevékenységű Pathai István püspök Belényesbe vonulásának (a közzelfogás szerint „elszökésének“) okát és idejét teljes világításban felmutatta (101. l.) Imé a történettudomány haladása; száz évvel előbb Tóth Ferenc nemesak nem adta, hanem ferde világításban adta elő a dolgot: pedig oly nagy alakról, mint Patai volt, nem szabad lett volna oly erős színnel élni, feltéve, hogy maga sem tudta az okot és körülményeket.

Rómát és papáját megtámadó erős munkája Patainak, melyet névtelenül adott ki (1619.) mely Pázmán figyelmét is felkelté, címét röviden ő így írta „A parázna Babilon mezitelensége tüköre.“ Eszterházi nádor haragját felgerjeszté s a szabad sajtó korában e műnek lett áldozata Patai. Pázmány mindent irhatott, bibort kapott érte; Patainak — mivel a pápai nagy hatalmak területén német eredetű uralkodó alatt élt — menekülnie kellett. Bethlen Gábor mentette meg, elhíván Belényesbe (1628-ban) s 9 év múlva 82 éves korában ott végezte az egykori püspök, mint esperes nemes életét.

E kerületben jött be a püspökválasztó gyűlés jelentőségével kapcsolatban, hogy az új püspök felavatását a szomszédos püspökök végezzék. (225. l.) épen Patai utódjánál, holott Patait 1612-ben még esperes társai avattak fel, így volt ez tisztántulon egészen a mai korig nem követve az előzetes példát. Tagadni nem lehet, hogy a püspökség (episcopalizmus) az erős pápas és lutherán körben nyomult előtérbe. Kanizsai Pálfi Jánost a Dunántúli egyházkerület püspökét 1629-ben a körmeneti zsinaton Samarjai János a felső dunamelléki püspök avatta fel kezeinek fejére tételével az ő két esperesével (232. l.) Szokatlan újítás ez! a kerületek önállóságát sértő.

Új intézmények is hoztak ekkor, t. i. az egyházkerületi tanács (presbyterium), állott ez 24 tagból a jelesbb lelkészek közül, elnöke a püspök, ezzel egyidejűleg az alesperesi tiszt felállítását; és a világi elem képviselése a kerületi gyűléseken. Ebben van magva az egyházkerületi tanácsbirak intézményének, (pápai zsinat 1630. s az itt hozott cikkek 246. l.) Szép és meghatározó rajz a Pázmány által kitérített védurak p. o. Gr. Batthyányi Adám, üldözése ellen nemes és türelmes viselkedése Kanizsának a kit csakugyan elűzték Pápáról, a katholizált földes urak üldözése alatt pusztultak el számos egyházaink „a feltámadás reménysége nélkül“ (304. l.) Szomorú jelenség, az egyházak elvesztésében a mátyásfalvi (mártonhelyi) ref. egyház kezünkben erőszakos elvetele a lutheránok által a pápai földes ur segítségével, Batthyányi ugyanis (1655-ben) nem engedett a kalvinistáknak anyaegyházat a maga határaiban. Elvesztett ott a ref. egyház, vele a magyarság is, mai lakosai nem magyarok. Egyik legjobban kidomborított szakasz a szerző művében a mátyásfalvi kalvinista egyház elleni per, (313—327. ll.) Az Esterházy Pál gróf emberietlen üldözése korában 1660-ban újra szervezték a presbyteriumot (egyháztanács) a nemesek, lovasok, gyalogosok és a majorosok közül, a diakonusok és egyháziakkal együtt, az érdekes és nevezetes szabályzat olvasható a 342. laptól. Hogy gondolkodtak őseink a presbyterek tisztéről? itt látható s a mai állapottal egybevetve, sok tanulságot nyújthat.

A pápai és veszpremi néven is emlegetett a Duna jobb partján hat vármegyében fekvő egyházközségek alkották a Dunántúli egyházkerületet, unio nélkül unióvalva, azaz vegyesen; csak is az unio erőltetése után szűnt meg az együttes éles, s csak is „a hallhatatlan emlékezetű aggasztán“ Beythe halála után 1612-ben kezdődik a reformatus egyházkerület külön élete.

Szerző munkájának II. része a másik u. n. a *felső Dunamelléki egyházkerület* történetét tárgyalja püspökei élete keretében. Ez a kerület a Duna bal partján terült el, régebben: mátyásfalvi, csalóközi, komáromi és so-

morjai nevezet alatt fordul elő 9 megye területén, hozzá csatlakoztak a Duna jobbpartján a mosony vármegyei gyülekezetek is. E kerület külön élete 1615-ben veszi kezdetét a tevékeny Szenci Csene Péter püspöksége alatt. Az ő nagy érdeme, hogy a Helvét Hitvallást először fordította magyarra, mely 1616-ban jelent meg Oppenheimban. De ugyanazon évben Debrecenben is megjelent latin és magyar párhuzamos kiadásban. Századokkal dacoló mű! Csene temetésén 82 lekipásztor volt jelen. Utóda Samarjai János (1622—1652) halászi lelkész. A messzehatású „Komjáti kánonokat“ ő mutatta be az 1623. szept. 13-iki komjáti zsinaton s miután a zsinat megerősítette Pápán, 1625. kinyomatta. A kéz alatti munkában van kiderítve e kánonok gyűjtője és szerzője, hogy t. i. az Czeglédi Pál szerdahelyi, később (1626 óta) pápai lelkész. (301. és 384. l.) E kérdést tehát meglehetősen tisztázta szerző. Czeglédi egyik legnagyobb egyházjogtudós (canonista) volt azon időben. Elfogadta e kánonokat a Dunamelléki egyházkerület is, így két és fél századon volt érvényes 1881-ig magyar fordításban közli szerző. A IX. kánon írta le a püspök felszentelési szertartását, javallván „minél több püspök jelenlétét és áldását“, de kevesebb vagy „csak egy püspökkel is megelégszik.“ Műjében lehet a kutatónak, a legújabb egyházi törvények tartalmát az eddigi (1567-től kezdődő) érvényben volt egyházi törvényekkel összehasonlítani, ha ily mű jövendő létre valamikor, abból derül ki, hogy mik a mi törvény könyvünkben a reformációig felmenő alkatelemek; mik a melyek a kor haladásával eltöröltettek vagy megváltoztak, s mik, melyek az új kor és világnézet szüleményei.

A Dunántúli E. kerületben 1657-ben volt 132 anya egyház; a felső Duna mellékében 146, összesen a ket-tőben 278. Zárul a munka a gyászévtizedre célzással, levezetve Szenci Száki János püspök korában 1668-ig mely évben kelt Ladányi András barsi esperes és lelkész társa segélykérő levele, a romlás és pusztulás szomorú korában, Száki János püspök is kiüzetett Szencről, Somorjára bujdosott lelkészül.

Az ily vaskos kötetes munkák inkább szakembereknek valók, a nagy közönséget nem vonzzák, olvasásuk fáradsztó, nem találjuk benne az egyes intézmények, alkatrészek ismertetését csoportosítva. Vonzó alakban; nem szakemberek által is élvezhető módon tárgyalni p. o. a kerület történelmét, művészi kezet igényel, s olyan elmét, mely egészen uralja az anyagot és kort. Ily műveink még hiányzanak, addig pedig nem hatol be multunk élő képe népünk miveltebb rétegeibe sem.

Most mi még az adat gyűjtés és kiadás korát éljük, olyan bányász munka ez! ha az ásás, túrás, olvasztás és kiválasztás fokozatain a termő érc készen áll: jö el az ötvös művészi kora, a szemnek, szívnek, léleknek tetsző feldolgozás, remek alkotás ideje.

Thury Etele nagy munkája minden esetre elismerésre méltó, a szakirodalmat gazdagító; sok új adatot felkutató és felszínre hozó, illesse méltó tisztelet érte.

Szerző egyénisége nélkülözi eddig a történetbölcészeti emelkedettséget s az értelmek világába bepillantást s az összehasonlító felfogást, s a lélektani mozzanatokat. Mindez megvolt a szinte nagy kutató Révész Imrében, a kinek e tulajdonságai csillámlanak fel p. o. „Emlékezés Bocskai Istvánról.“ (Figyelmező 1878. VIII.

és IX. Füzet) irt megragadó értekezésében, mely egyik gyöngye református irodalmunknak. Az új nemzedék ilyen példák után menjen.

Debrecenben, 1909. ápr. 13-án.

Balogh Ferenc
hittanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A nagybányai egyházmegye gyűlése.

A nagybányai egyházmegye gyűléseit felváltva Nagybányán és Szinervárallján tartja. A tavaszi, melyről részletes tudósítást vettünk és adunk, a gyűlés most folyt le Nagybányán ápril. hó 27-én szép emelkedett hangulatban.

— **Régi képek.** Szabó Emil községi irnok (Oravicabánya) lapunk útján is tudatja, hogy több darab, a reformátorokat ábrázoló eredeti olajfestmény van birtokában. A képek 40 cm. magasak és jutányos áron eladók.

— **Megrovási kaland.** A központi iroda megrovási kalandban részesíti és kiszervezi a nagytiszteletű esperesi és lelkészi hivatalokat. A megrovásra az adott okot, hogy a drága konventi nyomtatványokat pakoló papirosnak használják fel kegyetlen kezek. Értjük a bánatot, de úgy gondoljuk, hogy a bajon másként kell segíteni. Mérsékelt áron kell adni a jeles nyomtatványokat és főleg könyvárusí forgalomba kell adni azokat.

— **Meghívó.** A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapesten, folyó évi április hó 20-án, délután fél 6 órakor a református főgimnázium könyvtártermében (IX., Lóyai-utca 4c.) igazgatóválasztmányi ülést tart. Targyak: 1. Az 1908. évi számadások megvizsgálása. 2. Az 1910. évi költségvetés. 3. Az 1909. évi kiadványok: a) Tudományos sorozat kötete; b) Egyháztörténeti Adattár és szerkesztőjének megválasztása; c) Házi Kinestár 10-ik kötete; d) Koszoru 151—160. füzet. 4. Jelentés a folyó ügyekről. (Gyűjtés a Károlialapra, a ref. konvent Kalvin-könyvtára, a Kálvin-szövetség népkönyvtára, a folyó évi közgyűlés stb.) 5. Esetleges indítványok. Budapest, 1909. április havában. Zsilinszky Mihály a MPIT. elnöke. Szóts Farkas a MPIT. titkára.

— **Emlékezzük a régiokról.** A nagyenyedi Bethlen Kollégium május 8-án jelöli meg alapítójának, Bethlen Gábor fejedelemnek szülőházát Marosillyén, Hunyad megyében, hova a kollégium ifjúsága és tanári kara kirándul. Emlékbeszédet mond Bodrogi János koll. tanár, alkalmi dalt énekel az ifjúsági dalgar, lesz szavalat is (Berde Sándor költeményét szavalja

Jeney Endre VIII. gimn. tanuló. Az ifjúság koszoruját leteszi Berde Károly VIII. gimn. tanuló. Nem ez az első alkalom, melyen az erdélyi iskolák tanulói nagyjaink emlékének áldoznak és kegyeletes érzésüket kifejezik. A marosillyei zárandoklás azonban, mert oly nagynak szól, a ki az egész magyarságnak hőse volt — mindnyájunk nevében hozott országos áldozat. Nagy tettekre lelkesítse ennek végzése a nagyenyedi kollégium ifjait.

— Egy modern asszony vallásossága.

E címen érdekes közlemény jelent meg a Budapesti Hirlap 103-iki számában, mely bepillantást enged a kath. vallásu modern uri asszonyok lelkébe, de egyszersmind a kath. egyház módszerébe is, melylyel a modern, fényűző, tönkretett idegzetű uri asszonyokat szanatóriumilag kezeli. És az író önvallomása szerinti „fényűző életűek, nagyralátók, rangkórságban, lelketlen életben szenvedők“ szanatóriuma az Üllői-uti Örökimádás templom Reparatrix kolostora, melyet a Franciaországból emigrált apácák bírnak s melyben Prohászka Ottokár vezeti a lelkigyakorlatokat. Ide vonulnak félre a világ elől a modern uri nők és elhagyva férjet, gyermeket, házi gondokat, számlákat és udvarlókat, négy napos vallási kurának vetik alá magukat. Ez a kúra térdepléssel kezdődik a kápolnában, hol délelőtt, délután a püspök mond szentbeszédet. Délben izletes ebédre gyűlnek össze a lelki betegek (mintegy 150-en voltak minden rendűek és rangúak). Ebéd után álmra vonultak vissza celláikba s aztan újra szent beszédet hallgattak. Az időközökben némelyek kézimunkával foglalatokodtak. Négy nap mulva véget ért a lelki gyakorlat, mely idő alatt az uri asszonyok nem beszéltek, hanem a beszédek alapján elmélkedtek. Az az uri nő, a ki a közleményt írja (vagy a szerkesztőség valamelyik beavatott tagja) élénken rajzolja a lelkigyakorlat hatását és nem talál eléggé magasztaló szavakat, mikkel Prohászka Ottokár érdemeit méltassa. Ezek előtt az érdemek előtt készséggel meghajlunk mi is, kik Prohászka-kában a modern kath. püspököt tiszteljük, a négy napos kurákat és az ilyen tömeges felvonulásokat a lélek és kedélybetegek gyógyítására azonban kevésnek és csak amolyan külső palliativ szernek itéljük. Nem jó berendezkedés ez, mely szerint egy modern nő ilyen szegényes, 4 napos remeteséggel egy esztendei pogányságáért eleget tehet és fényűző, nagyravágyó, rendetlen lelki életét expialja, a világ csömörből gyógyul. Azt azonban mi is kívánatosnak és szükségesnek tartjuk, hogy a lelki élet problémáival a mi lel-

készeink is többet foglalkozzanak s e célból a megfelelő ismereteket már képeztetésök alkalmával megszerezhessék.

— **Levél a szerkesztőhöz.** Igen tisztelt szerkesztő ur! B. lapjának f. évi 17. számában „Tisztázatlan kérdések a presbiteri elnökök jogai körül” című megjelent közleményre vonatkozó megjegyzéseimet, a dolog tisztázása végett, kérem b. lapjában közzétenni. Véleményem teljesen tárgyilagos, mert a közlemény alapjául szolgáló konkrét esetet hírből sem ismerem.

a.) Az első kérdésre egyszerű és minden kétséget kizáró a felelet. Mert egyházi törvényeink nem szólnak arról, hogy megengedhető-e a *hivatalos presbiteriumban külön presbiterium alakítása, ez távolról sem minősíthető hallgatóságos beleegyezésnek.* Az az elnök, aki erre szánja magát, ha a szó szoros értelmében nem követ is el fegyelmi vétséget, mindenestre mélyen alatta marad hivatala magaslatának. A *külön presbiteriumnak,* helyesebben a presbiterium egy *töredékének, pártjának* jegyzőkönyvbe foglalt határozatai pedig a presbiterium tanácskozásának alapját nem képezhetik s mint ilyenek *figyelembe sem vehetők.*

b.) A 2. és 3. kérdés összefoglalható.

Hogy az E. T. I. t. c. 42 § a kiterjesztendő-e az elnökökre is, ez már vita tárgyát is képezheti. *Szerintem nem.* Vegyünk fel egy konkrét esetet. Pl. A lelkész elnök a szőnyegen lévő ügyben személyileg vagy anyagiilag érdekelve van (ez az eset ugyan vajmi ritkán fordulhat elő!) tehát a hivatkozott 42. § alkalmazásával a tárgyalásban részt nem vehet. *Ez pedig lehetetlen, mert „rendes, vagy helyettes lelkész nélkül presbiteri gyűlés nem tartható.”* (I. t. c. 38. §.) A presbiteri gyűlés a *legfontosabb szervének* pusztán a hallgató passiv szerepére való leszorítása a törvény szellemével nem áll összhangban, sőt a szerint merő képtelenség. S ezzel meg van adva a felelet a 3. kérdésre is. Ha a főgondnok a gyűlést parthiveivel együtt elhagyja, jogosan cselekszik. De ha az ott maradtak a 41 §-ban megállapított határozatképes számmal vannak jelen, főgondnok eltávolítása a gyűlés folytatását nem gátolja, mert sehol sincs a törvényben olyan intézkedés (szerencsétlen intézkedés is volna!) hogy *főgondnok nélkül presbiteri gyűlés nem tartható.* Az a jogszokás pedig, hogy lelkész elhalálozása esetén főgondnok is hívhat össze presbiteri gyűlést, a törvény szempontjából helytelen, mert ez a jog egyedül a *helyettes* (38. §. illetve *felügyelő* lelkészt illeti meg.

— **Halázás.** Urbán Dezsőné szül. Fábry Ilona ugy a maga mint a számos tagból álló rokonság nevében fájdalomtól megtört szívvel jelentik forrón szeretett férjének Urbán Dezső öfehertói református lelkész, Szabolcsvarmegye törvényhatósági bizottsági tagjának stb. élete 37-ik, legboldogabb házasságának első évében rövid szenvedés után folyó hó 3-án délelőtt 9 órakor történt esendes elhunytát. A drága halott hült teteme május 5-én 9 órakor fog a református szertartás szerint az öfehertói sirkertben örök nyugalomra tétetni. Kelt Öfehertó, 1909. május 3-án. Áldás és béke poraira!

— **Egyházi értekezlet.** A debreceni egyházmegye egyházi értekezletét Biharnagybajomban f. hó 12-én következő sorrenddel május 13-án tartja: I. Az egyházkerületi elnökség fogadtatása a vasuti állomásnál reggel 8 órakor. II. Isteni tisztelet fél 10 órakor a következő sorrenddel. 1. Fennálló ének: a 37. dicséret 1.

verse. 2. Müének. Éneki a nagybajomi dalegylet. 4. Predikál Csighy Andor h.-pályii lelkész. 5. Müének. Éneki a nagybajomi dalegylet. 6. Közének. CXXII. zsoltár 3. verse. III. Egyházi értekezlet a templomban. 1. Megnyitó beszéd. Tartja Dávidházy János esperes értekezlet elnök. 2. Szabadelőadást tart a Kálvinizmusról Dr. Körösy Kálmán, egyházmegyei tanácsbíró. 3. Bezáró beszéd. IV. Testületek tisztelgése az egyházkerületi elnökség előtt a lelkészlakon. V. Közébéd a „Népkör” nagy termében. Egy teriték ára borral együtt 2 kor. 50 fillér. VI. A vendégek elutazása. A gyűlésben mint az a programból is kivehető, főtiszt. püspök ur is megjelenik. A debreceniek legalkalmasabban a reggeli 5 órás vonattal indulhatnak. Mint a nagybajomi egyház derék lelkésze, Kozma Zsigmond és érdemes gondnoka Váradi László értesítenek: a vendégeket a sápi állomáson fogatok várják.

— **Kálvin szövetség.** Sohasem titkoltuk el, hogy mi a Kálvin szövetségben bizonyos reactionarius tendenciákat sejtünk, ezért noha a társadalmi bajokkal való foglalkozást felettébb szükségesnek és kívánatosnak tartjuk, egy olyan törekvással, mely a szociális nyomoruság orvoslását a nem öncélnak tekinti, nem igen rokonszenvezhetünk. Azt azonban, hogy ez a Kálvinista szövetség jóformán egyetlen együletünk, amely dolgozik, mi is honorálni vagyunk kénytelenek s ennek bizonyosságául adjuk az agilis titkár dr. palóczi Horváth Zoltán által küldött értesítést: A Kálvin Szövetség estélyei. A Kálvin-szövetség a legközelebbi időben ismét két alkalommal lépett Budapesten a nagyközönség elé s mind a kétszer nagyszámu és előkelő közönség előtt tett tanubizonyosságot a szociális kérdések helyes érzékről. Előbb április másodikán a cselédkérdés ügyét hozta felszínre, amikor Rosenberg Augusztina a jórészt nőkből álló hallgatóság előtt ezt az igazán nagyfontosságú kérdést minden irányban megvilágítás tárgyává tette. Az előadás nyomán megindult vitában egyebek közt nagy örömet keltett dr. Szabó Aladárnak az a bejelentése, hogy neki szintén van egy terve a cselédkérdéssel kapcsolatosan, amely ennek a megoldásával a cseléd és család valláserköles viszonyának megjavítására is kiváló sulyt helyez. Április 22-iki ünnepélyes ülésen a diakonissa ügyre irányította a szövetség a fővárosi közönség figyelmét. Az éppen akkor ülésező egyetemes konvent tagjai közzül is nagy számban jelentek meg ezen az estélyen, köztük Antal, Baksay és Kenessey püspökök is. Egyébként a díszes közönség egészen betöltötte Pest vármegye székházának tágas dísztermét. Petri Elek imája után Kenessey Béla, erdélyi püspök, a szövetség egyházi elnöke mondott magasan szárnyaló megnyitó beszédet. Utána pedig Bilkei Papp István ismertette nagy készütséggel s teljes részletességgel a diakonissza ügyet. Miklós Elemér dr. hangulatos alkalmi költeményt adott elő „Szenvedés” címen, míg palóczi Horváth Zoltán dr. a Kálvin szövetség céljait és működését ismertette, rámutatva az eddigi tevékenységre a közönség támogatását kérte a Szövetség részére. Az estély dr. Szabó Aladár imájával ért véget. Ez utóbbi estély rendezésével az volt a szövetség célja, hogy ráirányítsa a figyelmet a Loránffy és Filadelfia egyletek diakonissza munkájára s ezeknek kórházalapítási terveit is a közönség pártfogásába ajánlja. Felettébb üdvös volna u. i. hogy mielőbb legalább két ref. kórház állhatna a fővárosban. Az estélyeken a szövetség kiadványait s Bernáth István „Keresztyén lélek” című munkáját, melyet szerzője sa-

ját költségén adott ki, osztogatták a közönség között, hogy ezekkel is propagandát csináljunk a Kálvin-Szövetségnek.

— **A kongruanyugta bélyegzése** tárgyában az egyházkerületi pénztárhivatalhoz a ft. püspöki hivatal leiratot intézett 2020—909 sz. a. melyet tájékozás végett szükségesnek tartottunk lapunkban közölni a következőkben: A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter ur f. évi március hó 31-ről 42718. sz. a. valamennyi főtisztelű autonóm felekezeti egyházi főhatósághoz a következő intézvényt küldte: A főtiszt. Főhatóság által felküldött, a lelkészek részére kiszolgáltatott állami fizetésekiegészítési összegekről szóló számadások vizsgálatánál több ízben tapasztaltam, hogy a lelkészek a kongrujárándóságok átvételéről kiállított nyomtatványokat nem látják el a kellő okmány-bélyegekkal. Tisztelettel felkérem tehát a főtiszt. Főhatóságot, méltóztassék a számadások összeállításának alkalmával a lelkészek nyugtáinak felülbélyegzését ellenőriztetni, a lelkészeket pedig figyelmeztetni, hogy a jövőben nyugtatványait a II. fokozat szerint előírt teljes bélyegilletékekkel annál is inkább lássák el, mert ellenkező esetben a pénzügyi jogszabályok értelmében azok leletezés alá kerülnek, a mi a lelkészre anyagi hátrány lenne. Bár hiszem, sőt tudom is, hogy ez intézvényben érintett szabálytalan eljárásra egyházkerületünk lelkészei részéről eset elő nem fordult, mindazonáltal felkérem Nagytisztelű pénztárnok urat, hogy a nyugták felülbélyegzését a szokott figyelemmel ezután is ellenőrizni sziveskedjék. Tisztelettel vagyok Debrecen, 1909. április hó 26.

Eröss Lajos
püspök.

— **Uj theologiai magántanár.** dr. Szakács M. Albert, sövényfalvi lelkész, a fiatal papi nemzedék egyik kiemelkedő tagja. A pápai theol. akadémia vizsgálobizottsága előtt dicséretes eredménnyel tette le a theol. magántanári vizsgát a gyakorlati theológiából és egyházjogból. Próbaelőadását „a genfi egyházalkotmány”-ról nagy érdeklődés mellett tartotta meg. Gratulálunk az új magántanárnak, a kinek magántanári értekezését az erdélyi egyházkerület alkotmányáról is élvezettel olvastunk.

— **A debreceni ref. tanítóképző intézet derecskei tanulmányútja.** Tanítóképző intézetünk IV-ed éves növendékei tanáraik vezetése alatt jól sikerült tanulmányi kirándulást tettek f. hó 5-ik napján Derecskére. A kirándulás jelentőségét fokozta a debreceni egyházmegyei kánon-szerű látogatóság részvétele nt. Dávidházi János esperes ur vezetése alatt. Derecskére érkezve, a

fiúiskola udvarán egybegyűlt tanulók serege a szózat eléneklésével fogadta a kirándulókat, akik aztán két csoportban az egyes osztályokat látogatták meg és Pálfi János I. osztály tanító tonomimikai, Bak Béla III. o. számtani, Lénárt István IV. o. nyelvtani, Szabó István V-VI. o. földrajz és alkotmánytani tanításait; továbbá a másik csoportban Szabó Erzsébet II. o. tanítónő, beszéd és értelem gyakorlati, Bencze Péter IV. o. nyelvtani, Uray Gyula V-VI. o. tanító fogalmazási mintatanításait hallgatták s az iskolai könyvek vezetését tekintették meg; majd a hatalmas méretű templomban a díszes orgona bemutatása után Vadon Béla lelkész tartalmas előadásban ismertette a derecskei iskolák fejlődését és mai állapotát. Délben pedig a városháza nagytermében magyaros ebéddel fogadta az egyház és község vendégeit. Jelen volt ott Derecske összes külső és belső előjárósága, értelmisége, élőkön Fráter Barna egyházmegyei gondnok, főszolgabíróval és Vadon Béla lelkésszel, a kik a kirándulásnak kezdettől fogva fáradhatlan vezetői voltak. Ebéd alatt komoly s vidám felköszöntők, a tanulók élvezetes énekdarabjai, hegedű játékaik és szavalataik fokozták a jó hangulatot, délután az állami kezelésben levő mintaszerű fúfiskola, majd a gazdasági ismétlő iskola megtekintése következett, melyekben Géher Lajos igazgatótanító nyújtott bőséges tájékoztatást és szakszerű felvilágosítást, úgy a fúfiskola, mint a tanintézet berendezéséről és felszereléséről. Ezzel a tanúságokban gazdag és kellemes tanulmányi kirándulás véget ért. A szives vendégszeretetért, a mellyel megérkezésőtől fogva az elindulásig a jó házi gazdák vendégeiket elhalmozták, és az áldozatkészségért méltó elismerés és köszönet illeti a derecskei egyházi és községi előjáróságot, a szellemi tanulságokért pedig a buzgó tanítói kart és a buzgóságban legelőjáró lelkészt. Végül hálás köszönettel jegyezzük fel, hogy Derecske községe ez alkalomból tanulóink uti költségére 60 K. adományozott. Mindez református gyülekezeteinknek és községeinknek a debreceni ősi kollégium iránt érzett s változatlanul fennálló szeretetének, ragaszkodásának, áldozatkészségének újabb ténye és bizonyossága.

Pályázat.

Az Andaházi-Szilágyi nevelő intézetben a jövő 1909-10 Isk. évre megüresedett helyre pályázatot hirdetek. Pályázhatnak olyan tanulók, a kik a debreceni ref. főgimnáziumba járnak, vagy jövőre oda felvétetni

akarják magukat. Igényök a felvételre első sorban Andaházi-Szilágyi rokonoknak van, másodsorban pedig jó előmenetű nemes ifjaknak. A kellőleg felszerelt s mélt. és főtiszt. Eröss Lajos püspök urhoz intézett kérvényeket május hó 20-ig a püspöki hivatalban kell benyújtani. Debrecen, 1909. április 30.

dr. Petzkó Ernő

Andaházi-Szilágyi intézeti i. gondnok.

Felölös szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

„Vasárnapi Ujság” május 9 iki száma nagy képesportot közöl első helyén az összes eddig élt török szultánok arcképeit, köztük természetesen az új szultánét is. Ebben a számban jelennek meg a „Vasárnapi Ujság” Konstantinápolyba küldött fényképészének fölvételei is a török főváros mozgalmas napjaiból. A többi képek a hollandi trónörökös hercegnő születésére, a heldenbergi parkra (melyet a király a hadseregnek ajándékozott) s május elsejére vonatkoznak. Szépirodalmi olvasmányok: Mikszáth Kálmán regénye, Szabolesska Mihály és Endrődi Bela versei, Bársony István tárcacikke, Zsoldos László elbeszélése, Willamson angolból fordított regénye. Egyébb közlemények: cikk Vilhelmina hollandi királynőről, tárcacikk a hétről s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, sakkjáték stb. A „Vasárnapi Ujság” előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Világkrónika”-val együtt négy korona 80 fill. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes-Néplap” a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félvevre két korona 40 fillér.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz. — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kivátratra izletes stylusban, levéllári okmánytartók.*

Zongorát, = = Pianinót

A leghiresebb mesterek gyártmányai sehol elcsóbban nem vehetők mint

Reményi Mihály-

nál m. kir. zeneakadémia szálitójánál Budapest, Király-u. 58. Hangolások és javítások csakis a legképzettebb szakmunkások által eszközöztetnek helyben és vidéken. Képes árjegyzék minden hangszerről külön-külön kérendő.

COLIBRI!!!

a világ legkissebb zongorája csakis

REMÉNYINÉL.

Figyelem!

Szölőoltványt, szőlőveszszőt ne rendeljen addig, mig tolem árjegyzéket nem kér! Gyökeres oltványok ezre 140 korona, Delaware ezre 100 korona.

Czim:

Szigyártó Nagy Mihály

Felsőseged, Somogy megye.

Hegedüs és Sándor

Protestáns irodalmi könyvkiadóhivatalában

D E B R E C E N B E N .

Megjelent és kaphatók:

Eröss Lajos. Apothétika. Ára: vászonkötésben 8 kor.

Eröss Lajos. Budhista katekizmus. Németből fordítva, Ára: füzve 3 korona. Vászonkötésben 4 korona.

Sz. Kiss Károly. Estéli órák. I. Ára füzve 3 k. Vászonkötésben 5 korona.

Jancsó Sándor: Kálvin János élete és egyházpolitikája. Ára füzve 2 kor. Vászonkötésben 4 korona.

Nagy Károly: Kálvin theológiája. Ára Vászonkötésben 6 kor.

Babay Kálmán. Ravatal mellett I. Ára: Vászonkötésben 6 korona.

Nyáry Pál. Szoroskapu. Ára: füzve 4 kor. Vászonkötésben 6 korona.

Jánossi Zoltán. Papi dolgozatok III. (közönséges egyházi beszédek) Ára: vászonkötésben 6 korona.

Mitrovits Gyula. Papi dolgozatok III. Ára: vászonkötésben 1 korona.

S. Szabó József. Debreceni Lelkészi Tár. (Gyakorlati ref. papi lexikon) VI. Ára: vászonkötésben 10 korona.

Zsiray Károly: Kongrua kézikönyv. Ára füzve 1 kor. 50 fill.

Dr. Kun Béla. Kálvin egyházalkotmánya. Ára 2 korona.

” ” Magyar református egyházalkotmánya. Ára 7 korona.

Konfirmációra való káté. Készítette Sz. Papp István. Közrebocsátotta Révész Bálint. Átdolgozta S. Szabó József. Ára 30 fillér.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebbben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

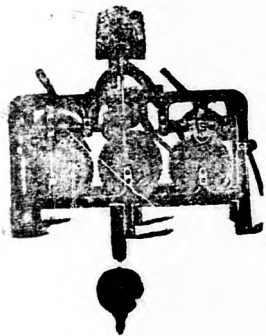
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Ötödik évtársulatát 1908. január elsején nyitotta meg melybe tagok bármikor beléphetnek.

Az intézet tagjainak száma rövid négy évi fenállása alatt 4200-re emelkedett, a kik 16,000 törzsbetétre több mint 800,000 koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt 2500,000 korona tőkének felel meg

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hétbármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzalog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zalog kölcsönöket biztosítékkal elfogadható értékekre.

Jelentkezések az ötödik évtársulathoz való belépéshez vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószerek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gumi árukban sérvekötőkben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,
cserjék, rózsák, fenyők.

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

Új papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elhatározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülözhetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfo adta s tagjainak ajánlotta. Ezen diszes ruhákat Szántó József papi szabó első hmvásárhelyi diszmagyarruha készítő, szabó mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházmegye gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is eltudja készíteni azt. Pontos kivitelért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyujt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweisi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meißinger köpeny és öntött vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Mul-tuplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-endszerü ismétlő fegyver 190. minta.

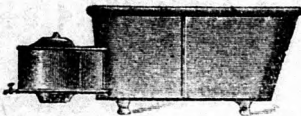
Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

CLAYTON & SHUTTLEWORTH
Budapest, Váci-körút 88,
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatukban

Locomobil és gőzcséplőgépek,
szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecskavágók, répvágók, kukorica-morzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Képviselet és bizományi raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.

BAKTAI EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczön

Ung megye

Alapitva 1793-ban.

Budapesten

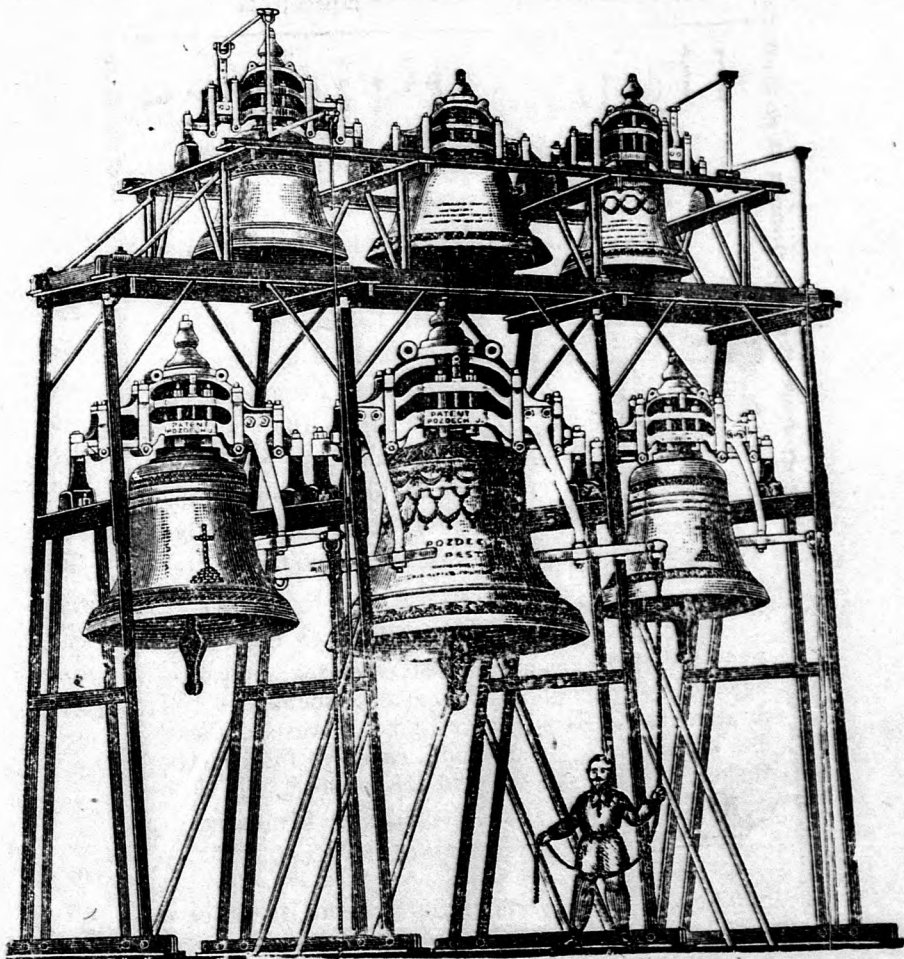
VI. Lehel-u. 8/a.

Alapitva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelt új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknel fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy em-er által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczön közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelte Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczön a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdu és Biharvár megyék területén u. m. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajdusziget, Balmazújváros, Püspökáldány, Nádudvar, Debrecen, Mikepércs Derecske, Bagamér, Báránd, N.-Várad, N.-Szalonta, N.Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Erőmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Füzesgyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arpad, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiószeg Feketebátor, Szakál. stb.

Király balzsam Kőszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél esikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják kőszvénynél csuznál továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszerű” gyógyszer-tára a hol mindm bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdreti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ércöntődeje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás.

Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel itelüntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készítek a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládaival. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precízen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Ország Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel” (első díj) és „Ferenc József lo-vagrenddel”, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel” (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonáikat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerű rajz és változat összeállítással rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.